

ge landarbejderkoner, det stadig, og om dem hører vi en del detaljer, som vi ikke kendte før. Det hele bliver blot så tragisk af, at mange af bogens delemner som f.eks. kvindefællesskaber, unge horer, gamle hekse, enlige mødre m.fl. i løbet af de sidste fem år har fået lignende beskrivelser og vurderinger i andre antologier.

Gerda Bonderup

Tine Vammen: *Rent og urent. Hovedstadens piger og fruer 1880-1920.* (Gyldendal, 1986). 296 s., ill., 248,00 kr.

Denne bog er et led i et samarbejde mellem nordiske (kvinde)historikere om tidligere generationers kvindearbejde. Forskellige nationale og nordiske fonde har støttet projektet, og en hel række værker er allerede udkommet eller er lige på trapperne.

Formålet med bogen er at belyse både herskabskvindernes og tjenestepigernes forhold hver for sig, og at sammenkoble dem ved hjælp af ideer om herskabs- og magtstrukturer. Bogen er spændende disponeret, startende fra det mindste mikro- og endende med et ganske stort makrokosmos. Den lægger ud med en beskrivelse af en udvalgt herskabsejendom i flere etager i Sølvgade i København og af dens beboere, der var generaler, andre topembedsmænd og f.eks. maleren Viggo Johansen. De fleste af familierne har efterladt sig breve, dagbøger og maleren de skønneste interiørbilleder fra sit hjem – det var jo også tiden, hvor disse kildetyper var yndede udtryksformer. Efter redegørelsen af herskabskvinders familieforhold og rollefordelingen i dette ses på tjenestepigens situation, hendes geografiske og sociale oprindelse, hendes arbejdsområde m.m. Mikroplanbeskrivelsen afløses med horisontudvidel-

ser i form af analyser af interne og eksterne magtstrukturer – med et par svinkeærinder forbi »det ugifte tjenestepigemoderskab« – helt frem til foreningsarbejde, mere filantropisk præget på fruesiden og ganske fagpolitisk på pigesiden.

Bogen imponerer på grund af sin velforståede tværfaglighed med benyttelse og analyse af alskens kildetyper. Den har mange gode indfaldsvinkler, der munder ud i glimrende synteser. Det hele bliver kronet af og fremført i en særdeles veloplagt stil. –

Titlen refererer til den britiske socialantropolog Mary Douglas' teorier om det renes og urenes symbolske betydning. Uden at komme nærmere ind på det, synes jeg, at det var en skam at vælge denne lidt enøjede titel til en så stor og vidtspændende analyse.

Jeg savner i bogens store tværfaglighed dog et aspekt, som de seneste års familieforskning har fremdraget, nemlig tjenestepigernes betydningsfulde rolle som børnenes socialiseringsagent. Forældrene havde knap nok tid (eller lyst) til at passe børnene, og derfor blev den nye generation overladt til tyendet, der kom fra socialt lavere klasser og anderledes kulturer. Det har i lange perioder præget børnene meget mere end det fine borgerlige miljø.

Bortset fra disse kritiserede punkter, er bogen et imponerende, fascinerende, inspirerende arbejde, der oven i købet stilistisk set er en fryd for sindet.

Gerda Bonderup

Ole Højrup: *Dampskibsmatros og kvartermester. Søens Folk 3. Beretninger fra århundredskiftet.* (Nationalmuseet, 1986). 224 s., 348,00 kr.

Med dette bind fortsættes Nationalmuseets store serie Søens Folk. Med 3. bind er vi nået højere op i hierarkiet

om bord; men fortsat er det søfolkenes beretninger, der står i centrum, kun redigerede og lejlighedsvis kommenteret i en efterfølgende kursiv.

I dampskibene var matrosernes arbejde et andet end i sejskibene, og der var færre om bord. Med de nye skibe blev stadig flere søfolk organiserede, og den faglige organisation berettes der da også om i et særligt afsnit.

Sidste del af bindet berører sømændenes forhold til kvinderne: mødre, koner og de lette damer.

Det er fortsat en nydelig udgivelse, som det er en fornøjelse ikke blot at læse, men også at have i hånden, og så støttes teksten af et ypperligt billedmateriale.

Henrik Fode

Knud Lundberg: *Dansk Fodbold, bd. I*. (Forlaget Rhodos, 1986). 228 s., 248,00 kr. (i abonn.), 270,00 kr. (i løssalg).

Det står ikke helt klart, hvad det egentlig er for en bogudgivelse, der er tale om her. Af titelbladet fremgår det, at bogen udsendes »i samarbejde med Dansk Boldspil Union«, hvad der så ligger i det. Det fremgår ligeledes, at bogen udsendes med støtte fra Carlsbergs Mindelegat for brygger J. C. Jacobsen. Forlagsomtalen blander derimod overhovedet ikke Unionen, der har 100 års jubilæum 1989, ind i sagen. På baggrund af ovenstående må det nærmest opfattes, som om affæren er Knud Lundbergs egen, og at Unionen reelt ikke har penge i den. Spørgsmålet er ikke ligegyldigt, for af en officiel jubilæumspublikation skulle man kunne vente en noget bedre kvalitet, end der her er tale om.

Bindet er angiveligt det første af fire, der skal skildre dansk fodbolds historie i de sidste 50 år. På et seriøst plan ville

det være en krævende opgave rent researchmæssigt; Knud Lundberg holder sig imidlertid til sine erindringer, og man mangler udenoms miljø og referenceramme. Hermed være ikke sagt, at forfatteren burde skildre det kedsommelige organisations- og administrationsapparat i DBU; men *f.eks.* nok eventuelle holdninger til de landskampe, vi spillede mod tyskerne under krigen, forhold, der her nærmest fejles ind under gulvtæppet.

Bogen er rodet i sin struktur og til det ulidelige belastet af gentagelser. I sine kontrafaktiske hypoteser nærmer den sig nostalgisk værtshussnak: Med et andet backpar kunne vi have vundet guld i London 1948, en bestemt spiller fra Frem fik for mange bajere, treback-systemet var svært at køre ind, osv.

Lundberg anvender bl.a. tegnede situationsfremstillinger fra kampene, men de er delvis fiktive, erkendes det. På titelbladet er Ivan Jensen angivet som historisk konsulent, hvad han så har lavet. Forhåbentlig ikke den historisk-statistiske fremstilling af Danmarksturneringen 1937-48. Det er en opfotograferet (gammel retskrivning!) fremstilling af ukendt herkomst.

Det positive, der trods alt er at finde, består i Lundbergs karakterisering af spillere, som han – som få – har kendt.

Det er muligt, at ingen af vore sportshistorikere kunne tilgodese de populære krav, der må stilles til et sådant værk – men en perspektivrig, kvalificeret og spændende fremstilling kunne være skrevet af – Per Høyer Hansen.

Ib Gejl

Olaf Pedersen: *Niels Stensens videnskabelige liv*. (Foreningen Videnskabs-historisk Museums Venner, Aarhus Universitet, 1987). 48 s.

Anmelderen er – som menigt medlem